

POETİK DÜŞÜNCƏNİN YARATDIĞI OBRAZ

Şəddat CƏFƏROV,

İqtisadiyyat elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, Azərbaycan və Rusiya Yazıçılar və Jurnalistlər Birliklərinin üzvü, Beynəlxalq Yazarlar Birliyinin üzvü

Dəfələrlə qeyd etdiyim kimi, Azərbaycan poeziyasının cəfakəşləri ilə mənim sözlüm-söhbətim çox yaxşı tuturdu. Demək olar ki, ilk görüşdən şairlərlə aramda ünsiyyət yaranır, növbəti dəfələrdə artıq dostlaşırıdım. Söz yox, ünsiyyət, münasibət insanın həyatına fərəh gətirəndə həyatın iztirablarını hər kəs müqavimətlə qarşılaya bilir. Çətinliklər onu sındırmır. Bu o deməkdir ki, insan insana dayaqlı olmalıdır. Dağlar da bir-birinə dayaqlı olmasa, təpələr dağlara söykəyəlməz, təbii olaraq öz nizamını qoruyub saxlaya bilməz. Şairlərlə mənim ünsiyyətimin arasında mənim poeziyaya dəyər verməyimi, sözü-sənəti yüksək qiymətləndirməyimi dayanırdı. Bir də ki, mən əslən cənub bölgəsindən, Lənkərana yaxın olan Gərmətük kəndindənəm. Bu kəndin özündən də görkəmli tarixi şəxsiyyətlər çıxıb. Təkcə əli Həzi Aslanovun adını çəkmək bəs edər ki, bu kəndin adı hər bir tariximizdən yazılan kitablarda da tez-tez çəkilir. Söz yox ki, hər bir rayonun ziyalıları daha çox rayon mərkəzinə cəmlənir. Şəker Aslan da Lənkəranın Boladı kəndində doğulsa da, Moskvada ali təhsil aldı. O dövrün məşhur şairlərlə, xüsusilə Xalq şairi Nikolay Tixonovla dostluq edirdi. Odu ki, Ümumittifaqın hər hansı şəhərində yaşayış işləyə bilərdi. Amma doğma şəhəri Lənkərana qayıtdı, ömrünün sonuna qədər orada yaşadı, yaratdı.

Şəker Aslan haqqında bir qədər ətraflı məlumat vermək istərdim. Əlbəttə, xalqımız Şəker Aslanı kifayət qədər yaxşı tanıyır. Ancaq yeni nəsil bir qədər kitabdan, mətbuatdan kənar düşdüylə üçün, xüsusilə ədəbiyyata münasibət xeyli solduğu üçün Şəker Aslan kimi görkəmli bir şairi yeri gəldikcə xatırlamaq, onun haqqında danışmaq çox vacibdir. Onu da deyim ki, Şəker Aslan Sovet rejiminin ən qanlı çağlarında, 1937-ci il, oktyabr ayının 10-da anadan olub. Onun ədəbi istedadı çox tez parlayıb. 50-ci illərin əvvəllərindən mətbuatda çıxış etməyə başlayıb. Onu da deyim ki, 1969-cu ildə Şəker Aslanı Moskvaya

M.Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutuna göndəriblər. Həmin dövrdə Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutu sözün həqiqi mənasında ədəbi istedadlı olanlar üçün çox böyük meydan açmışdı. Oxumaq üçün buraya gələn gənclər rus dilini öyrənir, qabaqcıl, mütərəqqi, yeni ideallarla yaşayan görkəmli ədiblərlə tanış olur, dünyaya məşhur olan söz-sənət adamlarından ədəbiyyata dair bilgilər əxz edirdilər.

Şəker Aslan bundan sonrakı əmək fəaliyyətini demək olar ki, bir dəfəlik Lənkərana bağlamışdır. Əvvəlcə Lənkəran Mədəniyyət evində, sonra "Leninci" (daha sonra bu qəzetin adı "Lənkəran" olmuşdur) rayon qəzetində çalışmış, bu qəzetin baş redaktoru vəzifəsini ləyaqətlə icra etmişdir. 1992-ci ildə "Söz" ədəbi-bədii jurnalını təsis etmiş, 1994-95-ci illərdə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Lənkəran bölməsinin sədri olmuşdur. Prezident Administrasiyasında təsis olunmuş "Söz" jurnalını Şəker Aslanın qəfil vəfatından sonra "Qız qardaşı" adlandırıldığı Sevda Əlibəyli davam etdirdi. Sevda xanım Ş.Aslanın dəst-xəttini saxlamaqla jurnalı otuz ildir ki, nəşr etdirib yaşadır.

Şəker Aslan harada işləsə də, vicdanlı fəaliyyət göstərirdi. Ədəbi istedadı ilə də artıq növbəti Azərbaycan, keçmiş Sovetlər ölkəsinin digər respublikalarında da kitabları tərcümə olunur, çap olunur və məşhurlaşır. O, artıq qeyd etdiyim kimi 50-ci illərin əvvəllərindən lirik şeirləri ilə oxucuların sevimlisinə çevrilmişdir. O həm də sərəst söz deyər bilən istedadlı publisist idi. "Samovara od salmışam" bədii-publisistik kitabı ilə geniş oxucu aləminin sevimlisi olmuşdur. Ş.Aslan geniş ədəbi istedad sahibi idi. "Sən kimsən, ata" (1982), "Birtərəfli hərəkət" (1987) pyesləri Lənkəran səhnəsində tamaşaya qoyulmuşdur.

Şəker Aslanın lirikası həmişə bəstəkarların diqqətini cəlb etmişdir.

Mən bu qeydləri sosial şəbəkədən izlədikcə uzun illər çox səmimi dostluq etdiyim görkəmli şairin zəngin həyatının səhifələrini vərəqlədikcə qürur hissi keçirirəm. "Bahar yağışı" (1964), "Ürəyimi açırım" (1967), "Sənə nəgmə deyirəm" (1969), "Məhəbbət fəslisi" (1973), "Sevgi günü" (1977), "Bu günlərdən iz qalacaq" (1982) və s. çoxlu poetik kitabların müəllifidir. Onun "Payıma düşən ömür" (2012) adlı bir kitabı ölmündən sonra dərc olunub. Birçoxunu deyirəm ki, Şəker Aslan payıma düşən ömrü şərəflə yaşadı. Çox təəssüf ki, həyatdan tez getdi. 12 iyun, 1995-ci ildə 57 yaşında dünyaya göz vıldaşdı. Amma tam əminliklə deyirəm ki, o, ölməz sənəti, poeziyası ilə bu gün də söz-sənət sevdənlərin qəlbində yaşayır.

1981-ci ildə Ali Sovetin fəxri fərmanına layiq görülmüş və "Şərəf nişanı" ordeni ilə təltif olunmuşdu.

Kitabda bir hissə də "Şəker Aslan" adlanır. Şəker Aslan Azərbaycanın 60-cı illər ədəbi nəslini təmsil edən görkəmli sənətkarlarımızdan biridir. Onunla mənim aramdakı münasibətin də əsasında saf dostluq münasibətləri dayanırdı. Şəker Aslanla biz hər dəfə görüşəndə ədəbiyyatımızla

bağlı maraqlı söhbətlər edirdik. Xüsusilə çap problemləri, poliqrafiya işi də bizim söhbətlərimizdə əsas mövzulardan idi. Onun xüsusilə kitabların nəşri ilə bağlı qayğılı münasibəti diqqətimdən yayınmırdı. Mən bütün imkanlarımı səfərbər edib onun da problemlərinin yüngülləşməsi üçün çalışırdım. "Böyük portretin işığı" kitabında Şəker Aslanla bağlı münasibətlərimizin psixoloji əsaslarına da xüsusi diqqət yetirilir. Şəker Aslan mənə həsr etdiyi şeirini qəlbinin bütün istəyi ilə yazmışdı. Onun mənə hörmətli münasibətini müəlliflər məhz şeirinə əsasən həssaslıqla təhlilə çəkirlər. Axı hər bir dostluğun tarixi insanın öz həyatının bir hissəsidir, bəlkə də ən əhəmiyyətli hissəsidir. Adamlar məhz əbədiləşmiş sözün cövhərində yaşayan həyat həqiqətini tarixlə müqayisə etdikdə necə yaşadığı haqqında daha aydın düşüncə bilirlər.

Müəlliflər Şəker Aslanla mənim münasibətimizi aydınlaşdırın məqamlarda da çox diqqətlidirlər: "Şəddat Cəfərovun kimliyini şair Şəker Aslan həyatı bir təlabat kimi obrazlı sözləyə gətirir. Bu kimliyi poeziyanın qəlbə, duyğulara təsir edən cildli ifadə tərzii ilə təqdim edir:

*Təmin etmək üçün bu yüksəkliyi
Düşməsən nə qədər diuana-çənə...
Sən müdir, sən ata, sən mərd bir kişi,
Hörmətlə, izlətlə baxırlar sənə!*

Əslində, insan həyatını mənalı yaşamaqdır. Yəni, cəmiyyətə fayda verməkdir. Cəmiyyətin ağrı-acılarına doğmalaqla yanaşmalı, bu ağrı-acılara yüngülləşdirmək üçün imkanlarını əsirgəməməlidir. Əgər insan bir başqasının həyatını yüngülləşdirə bilirsə, adını yaddaşlara yazır. Əgər söz yerinə düşürsə, bunu da deməliyə; ad, ünvan söz olur, ad kitab-daftərə düşür. Və əlbəttə ki, əbədiləşir. Həqiqətən Şəddat Cəfərov haqqında belə bir fikir var ki, o, xeyirxahlığını ehtiyacı olan kimsədən əsirgəməyib. O cümlədən, öz elinə-topasına da böyük sevgi ilə yanaşmış. Qəzet, kitab çapı işində bölgənin problemlərini vaxtında, mümkün qədər yüksək səviyyədə həll etməyə çalışmış. Bu xeyirxah işlərin şahidlərindən biri də əli Şəker Aslanın özü idi. Çünki, Şəker Aslan əli bölgədə yaşayırdı. Rayon qəzetinin, ərazidə nəşr olunan dərgilərin rəhbəri idi. Bəli, müəyyən sahədə vəzifə səlahiyyətləri baxımından rəhbərlik elədiyi kimi, həm də mədəni rəhbər idi. Belə halda müəyyən problemlərin həlli üçün də cavabdeh özü idi. Şübhəsiz belə məqamlar onu Şəddat Cəfərovla çox gəzirdir. Şübhəsiz, Şəddat müəllimlə yaxından tanışlıq, doğmalaqlı bu cür həyatı təlabatlarından keçib. Biz şeirdə bütün bu əlaqələrin poetik ifadəsini görürük, nəşirlə şairin dostluğunu görürük, ictimai mənafə uğrunda mübarizələrini görürük. Şəker Aslan haqqıqətən o kəsi xoşbəxt hesab etdik ki, onun əməyi insanlara fayda gətirsin, xalqı ulyatsın, xalqın mədəni mühitini zənginləşdirsin:

*Kimin öz elinə dəyər kəməyi,
Doğma topasına ağ gün diləyir.
Xoşbəxtdir o kas ki, hər gün əməyi
Xalqını ulyaldır, xoşbəxt eyləyir!
Şair tərənnüm elədiyi ədəbi pəhrəmanının həm keçmişini yaxşı bilir,
həm də şahidi olduğu günlərdə onun*

hansı hissələrlə, duyğularla yaşadığını xəbərdardır. Bilir ki, dostunun kitab nəşri sahəsindəki uğurları yenilikləri çox vaxt asanlıqla unudulur. Bir çoxları həttə özümlə elə göstərmiş ki, kitab nəşri sahəsində Şəddat Cəfərovun yeniliklərini sanki heç görmürəm, amma şair dostu ilə həmsöhbət olanda, necə mənən zənginləşdiyini hiss edir, belə insanlarla ünsiyyətdə olmağın mahiyyətini, dəyərini yaxşı bilir". Müəlliflərin maraqlı təhlilləri ilə müşayiət olunan şeirin hər bir parçasını ilk dəfə oxuyurmuş kimi nəzərimdən keçirirəm. Sanki hər bir misranın qəlbə döyünür. Bir sözlə, canlı bir tarix gözlərimin önündən keçir. Və burada Şəker Aslanın şeirindən son bəndləri bir daha xatırladıram:

*Qoy coşsun ilhamla ürəyini, canın,
Budur hamımızın fikri, niyyəti:
Yüksəlsin müstəqil Azərbaycanın
Kitab çap ələməklə mədəniyyəti!*

*Ağrılı illərə tab eləyən dost,
Sözünə günlərlə qulaq asaydım!
Yüz minlərlə kitab çap eləyən dost!
Haqqında mən özümlə kitab yazaydım!*

Müəlliflər doğru deyirlər ki, şeirin mənzili çox uzadıq. Müəlliflər öz həyatlarını yaşayıb gedirlər, amma onların yaratdıqları poetik nüsxələr zaman-zaman dildə, ağzıda doluşur, yeni təəssüratlar yaradır. Təzə yazıların qələmə alınmasına səbəb olur. Bir sözlə, düşünürəm ki, dəyərli söz-sənət əsəri ithaf olunan obrazı da özünün məzmununda əbədi yaşadır. İndi bu qeydləri yazdıqca Şəker Aslanın şeirindən aldığım zəngin təəssüratları onun da ruhunu sonsuz sevgi ilə xatırlayıram.

Kitabda bir bölmə də "Azad Talışoğlunun "Mübarək"i adlanır. Onu da deyim ki, Azad Talışoğlu da dövrünün tanınmış şairlərindən idi. Onunla da çox yaxın ünsiyyətli münasibətim vardı. Kitabda həmin hissəni maraqlı bir təəssüratla oxuyuram. Xüsusilə yazının əvvəlində verilməmiş ədəbi-fəlsəfi düşüncələr qəlbimə çox həssas duyğular bəxş edir. Müəlliflər poeziyanın, poetik düşüncənin əsasında dayanan duyğulanma mühitini çox doqıq və həm də yüksək bədii-estetik zövqlə qələmə alıblar: "Təbiətdəki hər bir mənzərə gözəldir. Ağacın qurulan budağına, külləklər qabağında sovrulan yarpaqlarına da baxıb gördüyümüz mənzərədən cəmiyyət üçün təsir məqamları göstərmə bilirik. Elə zəngin adamların da mədəni ələmi təbiətə bənzəyir. Rassamlar eyni mənzərəni müxtəlif tərəflərdən görə bilir. Onu özlərinin gördüyü bucağından rənglərə köçürür. Şairlər də insan təbiətini hər kəs öz aynasında gördüyü kimi yazıya gətirir". Onu da deyim ki, Azad Talışoğlunun özü də çox həssas bir şair idi. Və müəlliflərin də poetik esse ilə yazıya başlamaları təsadüfi deyil. Axı Azad Talışoğlu hüquqşünası idi. DİN-də şöbə müdiri vəzifəsində çalışırdı. Amma imkan düşdükcə özümlə poetik duyğularla ifadə edirdi. Onun mənim 60 illik yubileyimlə bağlı yazdığı "Mübarək" şeiri indi də qəlbimə fərəh bəxş edir.

(Davamı 11-ci səhifədə)

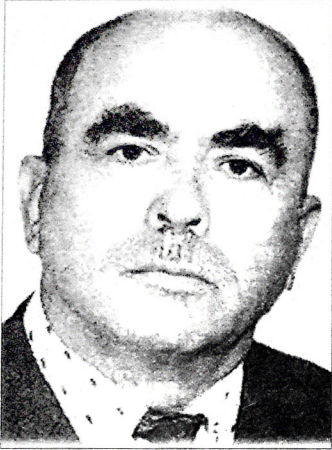

(Əvvəli 10-cu səhifədə)

Əlbənin odunu verdin kitabı, Hər kitab sənincün bir uğur oldu. Canntək sevdiyin hər el, hər oba Həyat yollarında sonsuz nur oldu, Hər kitab sənincün bir uğur oldu.

Gecəni-gündüzi yatmadın bəzən Şərəfli zəhmətlə keçdi hər anın. Sən in də səyinlə anamız Vətən Gördü səfasım şöhrətin, şanın, Şərəfli zəhmətlə keçdi hər anın.

Bu şeir mənim 60 illik yubileyimdə, yəni 2000-ci ildə yazılıb. Aradan illər keçsə də, həyatımız çox dəyişsə də, şeirin yaratdığı poetik təəssürat mənim üçün çox dəyərlidir.

POETİK DÜŞÜNCƏNİN YARATDIĞI OBRAZ

Müəlliflər yeri gəldikcə, Azad Talışoğlunun şeirinin təsiri altında maraqlı publisistik düşüncələrlə şeirin yaratdığı poetik mənzərəyə işiq tururlar.

Onu da deyir ki, Azad Talışoğlu ilə də dostluq münasibətlərimiz uzun və davamlı olub. Necə deyirlər, bir dost kimi bir-birimizi yaxşı tanımışıq. Əslində Azad Talışoğlu öz təbrikinə yaxşı tanıdığı dostunu vəsf edib, özü də çox ilhamla vəsf edib.

Yolunda gah duman, gah da çən oldu, Əsla əyilmədin, daim şax durdun! Ömrün bəzən qəmli, bəzən şən oldu, Mənfur əməllərə zərbələr vurdun, Əsla əyilmədin, daim şax durdun.

Alışlar deyirəm sən in şənində, Axı bu şöhrətə şana layıqsən. Adına min nəğmə, yazsam da yənə, Daim yazacağam, yazacağam mən Axı bu şöhrətə şana, layıqsən!

Müəlliflərin bu misralardan sonra belə bir qeydi var. Yazırlar ki, insan inadkar məxluqdur. Əgər bəhsirət gözü açıqdırsa, dünyanı əlvanlığı ilə görə bilir, o öz həqiqətinin böyüklüyünə inanır. Müəlliflər doğru deyir, Azad Talış oğlu məhz yaxşı tanıdığı, böyük dəyər verdiyi dostunun haqqında yazıb. Elə bil ki, o, dostunu necə tanıyırsa, necə görürsə, cəmiyyətdə də yenidən o cür göstərməyə çalışır.

Azad Talışoğlunun mənimlə münasibətinə aydınlıq gətirən hissəni oxumaq da mənə çox böyük fərəh bəxş etdi. Yüksək hisslərlə, duyğularla oxudum. Həmin şeirin son bəndində Azad Talışoğlunun özünün də adı çəkilir: *Səni bütün ellər, obalar sevir, Hamının fərəhi, iftixarısan. Azad Talışoğlu ürəkdən deyir, Nəğməli qəlbimin şah vüqarısan.*

Yaxşı bilərəm ki, hər kəsin obrazı bədii əsərin yaranması üçün əsas ola bilməz. Hər bir yazıçı, şair tərənnum etdiyi obrazda həm də özünü görməlidir. Yalnız bu zaman sənətkar üçün tanıdığı insanı bədii əsəri üçün əsas qəhrəmana çevirmək çətin olmur.

...Haqqımda çox dəyərlı poetik örneklər yaratmış şairlər sırasında şair Rəfiqə Nurayın da adı var. O, 1942-ci ildə Xaçmaz rayonunda anadan olsa da, Bakıda orta təhsilini başa vurub və Azərbaycan Dövlət Universitetinin Jurnalistika fakültəsində ali təhsil alıb. 60-ci illərdə ədəbiyyata təkcə ədəbiyyatsevərlər marağ göstərmirdi. İnsanlar sanki bədii sözü acgözlüklə oxuyur, dəyərlı ədəbi nümunələrdən estetik zövq üçün sonsuz istəklə bəhrələndirilirdi. Elə bu səbəbdən də Rəfiqə Nuray da çox tez parladı. Onun gözəl poetik örnekləri, esseləri, publisist yazıları oxucular tərəfindən sevgi ilə qarşılanırdı. Yəqin ki, onun yaradıcılıq istedadını da tez duyan, bilən görkəmli ədəbiyyat xadimləri Yazıçılar İttifaqının xətti ilə onu Moskvaya - Qorki adına ədəbiyyat institutunda təhsilini davam etdirməyə göndərirdilər. Moskva ədəbi mühitinin, onun yaradıcılığının cillanmasında böyük rolu olur. İkinci ali təhsilini başa vurduqdan sonra Rəfiqə Nuray Bakıya qayıdıb və burada ədəbi işi kimi fəaliyyətə başlayır. Onu da qeyd edim ki, Rəfiqə Nuray maraqlı yazıları ilə özünü həm də sənətsünas kimi təsdiq edib. 1971-92-ci illərdə "Azərbaycanfilm" kinostudiyasında məsul katib və dublyaj şöbəsinin

qiçətən, adın haradan gəlməsi xalqın düşüncə tarixi ilə çox bağlıdır. Müəyyən adlar var ki, xalqın öz tarixi ilə bağlı əfsanələrdən, tarixi hadisələrdən, şəxsiyyətlərdən qaynaqlanırlar. Elə adlar da var ki, bunların mahiyyətində xalqın əlaqəsi olduğu digər xalqların, ölkələrin düşüncə tarixindən gələn təsirlər olur. Çoxlarına məlumdur ki, Şəddat adı Misirin əfsanəvi keçmişini ələ bağlıdır. Görünür, elə bu səbəbdən də maraqlı müqayisələr apararaq Rəfiqə Nurayın ad və insanın şəxsiyyəti məsələsinə də diqqətdə saxlayır: "Deyirlər, insanın adı özündən özümdən qabaq gəlir dünyaya. Bəzən gözəl mənalar verən ad sahibləri adlarını doğrulda bilmirlər. Nə yaxşı ki, həyatda adlarını hörmətə-izzətə mindirənlər, həttə mənasını dəyişdirənlər də var". Çox maraqlı yanaşmadır. Axı elə adamlar var ki, ən gözəl məzmun daşıyan adı da hörmətdən salır. Ona görə deyirlər ki, adın şərfini qorumaq elə şəxsiyyətin özünü kimliyini təsdiq etməsidir. Rəfiqə Nurayın əsəsindən götürülən nümunədən sonra kitabın müəllifləri Rəfiqə Nurayın düşüncələrini təhlilə keçir və şübhəsiz, şairin yaratmaq istədiyi obrazın mənəvi gücünü göstərməyi daha üstün bilirlər. Kitabda Rəfiqə Nurayın əsəsindən daha sonra verilən parça da maraqlıdır: "Uzun illər tanıdığım və müşahidə etdiyim Şəddat Cəfərov bəlkə də yeganə insan-dır ki, adına yeni nəfəs, yeni məna verir. Şəddat zalım bir şahın adı olub. Bizim Şəddat isə öz xeyirxahlığı, fərdi keyfiyyətləri və dünyadan təmənnasız-

əvvəlində elə sözlər seçilir ki, misraların ilk hərfləri əsərin qəhrəmanının adını ifadə edir. Şairə, esseist Rəfiqə Nurayın yazısında Şəddat Cəfərov xeyirxahlığı ilə işıqlı bir sima kimi təqdim olunur. Əslində işıqlı olmayan adam heç xeyirxah da ola bilməz. Hər halda qeyriləri üçün işıqlı olmaq çətin olsa da təbiətdə işıqlı olan insan üçün bu adı həyatı bir normadır. Həqiqətən Şəddat müəllimin qolundan tutub işıqlığa çıxardığı insanların sayı az deyil". Rəfiqə Nuray əsəsində əlavə etdiyi qeydlərin mahiyyəti məhz əlavə faktla özünü təsdiq edir. Həqiqətən, əmək fəaliyyətimdə yanıma gələn gənclərə poliqrəfiya işinin incəliklərini öyrətməyə çalışmışam. Birinci növbədə hər kəs seçdiyi ixtisas sahəsində hazırlıqlı olmalıdır. Yəni hər kəs bacardığı işdən yapışmalıdır. Onu da deyim ki, bir çox hallarda lap bacarıqlı bir gənc də işin incəliklərinə yiyələnməyə az marağ göstərir. Beləliklə, onun sahəyə diqqəti zəifləyir və bir növ özünü seçdiyi sahəni tərk edir. Poliqrəfiyada belə faktlarla çox qarşılaşmışam. Ona görə də belə qərəra gəlirdim ki, birinci növbədə ixtisasın incəliklərini öyrətməklə yanaşı bu işin romantikasını da sahəyə gələn gənclərə aşılmaq vacibdir. Mən onlara deyirdim ki, siz Azərbaycanın ən görkəmli söz-sənət adamları ilə bu sahənin vasitəsi ilə tanış olacaqsınız. Və hiss edirdim ki, bu cür yanaşma gənclərdə xüsusi marağ oyadır. Çox olub ki, mən yanıma gələn görkəmli şairləri seklərə aparmışam, burada çalışanlarla onları tanış etmişəm. Görünür "Böyük

liği ilə adındakı mənanı kökündən dəyişib, şəri keyrə təslim edib. Belə insanların adı şübhəsiz ki, tarixə böyük hərflərlə yazılar. Kaş Tanrı adından asılı olmayaraq hər kəsi belə gözəl ürək sahibi yaradırdı. Ona həsr etdiyim şeir cəmi 6 mısradan ibarət olsa da, 70 illik ömür yolunun işığından bəhrələnilib". Bundan sonra kitabın müəllifləri də Rəfiqə Nurayın düşüncəsində formalaşmış obrazla özlərinin tanıdıqları şəxsiyyətin müqayisəsini aparırlar. Mən də bir məqamla çox razıyam ki, onlar şəxsiyyətin öz adını keşiyində durmalı olduğunu daha vacib bilir, bunu xüsusi bir meyara kimi qeyd edirlər. Mən Əli Rza Xələflinin "Karvan körpüdən keçir" kitabının belə bir epigrafini də yada salıram: "Hər kəsin birinci ehtiramı öz adına olmalıdır". Sərrast ifadədir, hər kəsi düşünməyə vadar edən aforizm səviyyəsində lakonik ifadədir.

Əvvəllər ədəbiyyatımızda ithaf şeirləri yazılarda həmin şeirlərdə ithaf olunan şəxsin adının hərfləri birinci misraların əvvəlində sıralanırdı. İndi bu janr demək olar ki, unudulub. Amma Rəfiqə Nuray həmin maraqlı əsəsində bu janrı çox uğurla yada salır. Formanı deqiq qorumaq demək olar ki, məzmunu heç bir xələf gətirməyib: *Şahların ən zalımı Şəddat adı daşıyıb, Əlləri qanlı olub lənətlərlə yaşayıb. Dünyaya qədəm atıb, ağılı söz kəsən gündən, Dəyişdirdin adının mənasını dərinədən. Alını açıb, gözü tox xeyirxah insan oldun, Tale yazıb bu adda dərdlərə loğman oldun.*

Bundan sonra müəlliflər həmin şeirin janrına, həmin ümumiyyətlə, obrazın təbiətinə aydınlıq gətirməyə çalışırlar: "Bu altı mısralıq şeirin hər mısrasının

portretin işığı" kitabının müəllifləri də elə bunu nəzərə alıb fikirlərini deqiq ümumiləşdiriblər: "Rəfiqə Nuray əsəsində əlavə etdiyi bir parça şeirdə də insan, dünya, tale obrazları əsasında onun xeyirxahlığını və məhz xeyirxahlığından yaranan işıqlı simasını daha qabarıq təqdim edir. Müəllifin mənəvi mühitindəki aydın obraz ziyallığı təcəssüm etdirir. Kimlər üçünsə qaranlıq olan həyat məhz belələrinin təmsalında işıqlığa çevrilir.

Rəfiqə Nurayın da "Şəddat" əsəsi heç şübhəsiz dövrümüzün görkəmli nəşiri və ziyahsı, söz-sənət adamı Şəddat Cəfərova sevgidən qaynaqlanırlar. Bəli, sevgiyə layiq olanları tərənnum etmək cəmiyyətin gələcəyə inamı yolunda işıq yandırmaqdır... Deyilənlər həyatının maraqlı səhifələrini yaddaşında canlandırdıqca qərībə hissələr keçirirəm. Nə qədər ki, söz var, sənət var, insanlığı qorumaq uğrunda mübarizə də davam edəcək.

Şairlərin yaratdıqları poetik söz köüllərə qanad verir. Nə qədər ki, mənim özüüm həmin şeirlərdən yüksək dərəcədə mənəvi zövq alıram, düşünmürəm ki, alıcınablığı, humanizmi üstün tutanların hər biri də bu poetik örneklərdən mənəvi qida alırlar.

Bir vaxt Nizami Gəncəvi "Şeyrdən ucalıq umma dünyada, Çünki Nizami ilə qurtardı o da", - demişdi. Amma indi düşündə ki, Nizamidən sonra nə qədər böyük sənətkarlarımız, şairlərimiz öz mülkündə qərar tutublar, demək, poeziya da yaşamağında davam edir və insanlığı ucalığa səsləyir.